

**Anonymi Philosophia "Sicut dicitur ab Aristotile".
A Parisian Prologue to Porphyry**

Costantino Marmo

Introduction

1. This prologue is the only extant part of a commentary on Porphyry, conserved with other logical works in the ms. Paris, Bibl. Nat., Nouv. Acq. Lat. 1374, ff.12vb-13rb (described by Senko 1982, II: 103-106). As I suggested in a previous article (cf. Marmo 1990: 180), its anonymous author adopts the enlarged conception of logic, borrowing, probably from an indirect source, Thomas' division of logic; he reflects also the tendency to stress the instrumental function of the disciplines of language, which regained strenght under the influence of the Greek commentators of Aristotle from the late '60s on.

Furthermore, the ethical preamble, which focuses on the ontological superiority of the *homines contemplatiui*, again exemplifies a standard way of writing introductions to logic in the last decades of the XIIIth century. However, I am not able to determine whether certain features of it (like, for instance, the interpretation of the virtue of temperance, see apparatus) denote the originality of its author, or the influence of a peculiar commentator on the *Nicomachean Ethics*.

2. It is not possible to date exactly this *Philosophia*, but the reference to Aristotle's *Poetics* as a work not yet translated makes me suppose that he did not know William of Moerbeke's translation (for a more detailed discussion about an analogous reference, see Marmo 1990: 177-78); so that it could have been written before 1278. From a doctrinal point of view, its anonymous author adheres to what seems to be an early stage of the theory of the double subject of logic, which is attested in Iacobus de Duaco's questions on the *Posterior Analytics* (see Marmo 1990: 175, and Anonymus Cordubensis, Pro. and q. 3, app.): logic deals with *ens* or *actus rationis*. He also assumes that the object of the *Prior Analytics* is *sillogismus simpliciter*, employing an expression which the Anonymus Cordubensis labels as used by some *antiqui* (see Marmo 1990: 179). On this ground, I would suggest that this prologue to Porphyry, as well as the questions by Iacobus de Duaco and by ps.-Boethius de Dacia, was probably written in the years between 1275 and 1277.

3. As the ms. is from the XIVth century, it can not be the original. As it appears from the apparatus, the competence of the scribe in ethical matters can be questioned, but as scribe he is in general rather correct. My corrections are so rare, that I decided to put all my annotations at the end of the text, devoting all the footnotes to source references and quotations from parallel texts.

I tried to reproduce the orthography of the ms., with the exception of the form *-ti-* before vowels (since it is often undistinguishable from *-ci-*). Punctuation follows modern usage (for the abbreviations, see my edition of Anonymus Cordubensis, above).

27. Averroes, *Exp. Poet.*: "Et ista est ars logicalis de qua est consideratio in isto libro (*scil.* Poetrie Aristotilis)" (AL XXXIII: 43). Cf. the introduction by Hermannus Alemannus: "Suscipiant igitur, si placet, et huius editionis Poetrie translationis viri studiosi, et gaudeant se cum hac adeptos logici negotii Aristotilis complementum" (ib.: 41).

28. Cf. Thomas, *Exp. l. Post.*, I, 1: "Tercio autem processui rationis deseruit pars logice que dicitur sophistica, de qua agit Aristotiles in libro Elenchorum" (u.121-23, p.7).

29. Cf. Boethius, *In Isag.*, ed. prima, ed. S.Brandt, CSEL 48: 13, 4-5.

Critical apparatus

Questio 1

- 30. circa] contra C
- 31. est] sc add. et exp. C
- 32. declarat, ut] declaratur C
- 33. ostendit] ostendis C
- 34. conclusionum] questionum C
- 35. alius] alicuius C
- 36. queritur] quam C
- 37. dialecticum] est scientia add. et exp. C

Questio 2

- 38. aliqua] ani(?) C
- 39. actus] ex obiecto rationem habet quare secundum communitatem subiecti add. et exp. C
- 40. ratio] ideo C
- 41. sub] super C
- 42. omnibus] communibus C
- 43. non] significat add. et exp. C

Questio 3

- 44. subiectis] sub rectis C

Questio 4

- 45. integralis] illis C
- 46. integralis] integer(?) C
- 47. scientia] est subiectum in illa add. et exp. C
- 48. in] subiecta add. et exp. C
- 49. demonstratio] de modo C
- 50. set] uel C
- 51. aliquid] aliquod C
- 52. potest] preter C
- 53. sic] set C

Questio 5

- 54. demonstratione] add. a.m. C
- 55. prima] priora a.c. C
- 56. quam] cum C
- 57. ei] eis a.c.
- 58. possunt] postea C
- 59. una] filia(?) C
- 60. demonstratio] acca add. et exp. C
- 61. contingit] add. in mg. C
- 62. casu] a casu add. et exp. C
- 63. sit] subiectum add. et exp. C

References

Hamesse, Jaqueline. 1974. *Les Auctoritates Aristotelis. Un florilège médiévale. Etude historique et édition critique*, Louvain-Paris: Publ. Universitaires-Nauwelaerts (Philosophes Médiévaux, 17)

Ingenkamp, H.G. 1968. "Die Seele nach Aristoteles, E N I 13". *Philologus* 112: 126-29

Marmo, Costantino. 1990. "Suspicio. A Key Word to the Significance of Aristotle's *Rhetoric* in Thirteenth Century Scholasticism". *CIMAGL* 60: 145-198

Senko, W. 1982. *Repertorium Commentariorum Medii Aevi in Aristotelem Latinorum quae in Bibliothecis publicis Parisiis asservantur*. 2 vols. Warszawa: Akademia Theologii Katholickiej (Opera Philosophorum Medii Aevi, Textus et Studia, V.1-2)

Anonymi Philosophia

Sicut dicitur ab Aristotile in *Moralibus*,^a duplices sunt potentie humane operatiue. Quedam sunt determinate ad suum opus de se et ad suum actum, ut potentia visiuu determinata est de se ad suum opus, scilicet ad uidendum, et potentia auditiuu similiter ad audiendum, et tales potentie non indigent virtute aliqua determinante ipsas in suis operationibus. Alie sunt potentie que de se non sunt determinate ad suum opus, ut appetitus et ratio. Iste enim due potentie conueniunt in hoc quod vtraque non est determinata ad suum opus; differunt tamen quia ratio potest procedere de vno in aliud, ut de premissis ad conclusionem; appetitus autem non. Et ideo cum iste potentie sint indeterminate, vt quod homo potest intelligere recte et non recte, indiguerunt ergo iste due potentie virtutibus dirigentibus ipsas in suis operationibus, ut ad intelligendum que recta sunt et ad appetendum que honesta sunt.

Istam autem necessitatem Aristotiles videns, in libro *Ethicorum*^b dedit virtutes certificantes huiusmodi appetitum, cuiusmodi sunt liber<ali>tas que docet recte appetere in diuitiis,¹ et castitas que docet recte appetere in² veneri<i>s, et temperantia que docet recte appetere in³ potibus et esibus et sic ex multis aliis. Tradidit etiam Aristotiles in sexto eiusdem libri^c uirtutes rectificantes rationem uel intellectum que sunt quinque, scilicet scientia,⁴ sapientia, intelligentia, prudentia⁵ et ars. Vnde iste quinque conueniunt in hoc quod /f.13ra/ vtraque est virtus dirigens intellectum in suis operationibus, differunt tamen quia ars et prudentia⁶ dirigunt intellectum practicum, alie vero tres intellectum speculatiuum, et per hoc a tribus primis differunt. Item, tria prima <differunt> inter se quia sapientia est cognitio rerum per sua principia superiora,^d scientia est cognitio rerum per causas inferiores;^e

^a The remote sources of this distinction are probably *Eth. Nic.* I, 13 1102b 29-1103a 10 (where Aristotle recalls the distinction between a rational and an irrational part of the soul, illustrated by the vegetative and by the appetitive: on the interpretations of this passage see Ingenkamp 1968), and *Eth. Nic.* II, 1 1103a2 26-b 3 (cf. *Met.* IX, 5 1047a 31-1048a 11, where he draws a distinction between natural powers, exemplified by the senses of sight and hearing, and powers acquired by exercise, like the virtues). In these texts one can find, even if in a different arrangement, all the distinctions put forward by the anonymous *magister*: sense, appetite, reason, and the corresponding virtues. However, it is very likely that he borrowed his arrangement of the matter from a closer source.

^b Cf. *Eth. Nic.* III, 13; IV, 1, where Aristotle discusses, among the other moral virtues, *temperantia* and *liberalitas*. In reference to these texts, I propose to correct *libertas*, which does not make any sense in this context, into *liberalitas*, and consequently also the meaningless *d'iduis* of the ms. into *diuitiis*. The anonymous author gives to *temperantia* a narrow sense, which corresponds to the theologians' *abstinentia* (concerning food) and *sobrietas* (concerning - alcoholic - drinks) (cf. Thomas Aquinas, *S.Th.* II^a-II^{ae}, q.143, a. un., ed. Leonina, X: 138-39; q.151, a.3, ed. Leonina, X: 194), as opposed to *castitas* (which regards sexual intercours). It is interesting to notice that *temperantia* was used by Robertus Grossatesta in his translation (*text. rec.*, AL XXVI.1-3: 426ff.) and *castitas* was employed in the *Ethica vetus* (AL XXVI.1-3: 44ff.) to render the same greek word: *sophrosyne*.

^c Cf. *Eth. Nic.* VI, 3 1139b 15-17 (cf. also Hamesse 1974: 240, n.108).

^d Cf. *Met.* I, 1 981b 27-29 (*tr. media*, AL XXV.2: 9; cf. Hamesse 1974: 115, n.11, but none of these texts is literally correspondent to ours).

^e Cf. *An. Post.* I, 2 71b 9-72a 6.

intellectus est qui habet cognitionem principiorum.^a Item, differunt duo ultima inter se, quia prudentia est recta ratio agibilium^b creaturarum: actiones agibilium remanent in nobis, ut se facere castum et sic de aliis moribus; ars vero est recta ratio factibilium^c a nobis in re extra, ut facere archam ex ligno.

Item, sciendum est vterius quod triplex est genus hominis: quidam sunt qui parum aut nihil informati sunt istis <virtutibus>, ut sunt illi qui <non> habent intellectum eleuatum; et tales sunt secundum quod⁷ dicitur in libro *De anima*^d qui habent intellectum immersum fantasie et ymaginationi et dicuntur homines brutales. Alii etiam sunt homines qui neque sunt istis virtutibus informati, set magis erroribus virtutibus oppositis et vitiis moralibus oppositis, quod habetur per consuetudinem ad malum; et tales non tantum sunt prauis in se ipsis, immo semper faciunt prauos actus. Vnde tales peiores sunt prioribus. Alii vero sunt informati sufficienter^e istis virtutibus; et tales homines sunt contemplatiui et ualde boni. Vnde Commentator supra *Methafisicam*^e vocat tales "dominos terrenos", et <dicit> quod de talibus et de primis dicitur homo equiuoce.^f Oportuit ergo intellectum habere scientias que ipsum dirigunt in suis

^a Cf. *An. Post.* II, 19 100b 10-12 (cf. Hamesse 1974: 321, n.123).

^b Cf. *Eth. Nic.* VI, 5 1140b 20-21 (cf. Hamesse 1974: 240, n.112).

^c Cf. *Eth. Nic.* VI, 4 1140a 21-22 (cf. Hamesse 1974: 240, n.111).

^d I can not indicate any passage of Aristotle's work, but it is interesting to compare our text with a passage from Albert's *De anima*, commenting on *De an.* I, 1 403a 8-10: "Dico autem intelligere possibilis intellectus aliquando esse phantasia et aliquando non sine phantasia, non simpliciter intelligens, quod intelligere umquam sit phantasia; sed quia possibilis intellectus accipit formam, quae est ex phantasmate oportet, quod phantasiae motus ad intellectum terminetur. Sunt autem quidam homines idiotae non discernentes universale a particulari, sed prosequuntur rationem universalis in particulari permixtam, et illorum intelligere est phantasia formalis, eo quod immixtum est ei" (I, 1, 6, *Opera omnia*, VII.1: 12, 57-67). A similar type of men is individuated by Averroes in his commentary on *Metaphysics*: "Et accidit etiam quibusdam hominibus querere testimonium versificatoris, et hoc etiam accidit per naturam eis, in quibus virtus imaginativa dominatur super virtutem cogitativam et ideo videmus eos non credere demonstrationibus, nisi imaginatio concomitetur eas" (II, 3, comm.15, ed. Venetiis 1562, VIII: 35D).

^e It is probably a reference to Averroes' exposition of the *Nicomachean Ethics*, and also, in this case, a misunderstanding of it: "Non tamen propter hoc arbitrandum quod dominus felicitatis indigeat rebus plurimis ab extrinseco, eo quod non potest esse desyderabilis consistentiae absque bonis exterioribus: sufficientia enim non est in honoribus, et non in operationibus. Possibile enim est vt agat actiones bonas nobiles is qui non est dominus terrae et maris. Potest enim quis esse de inferioribus et agere actiones virtuosas. Et huiusmodi patens est declaratio." (*In Moralia Nicomachia* X, 8, ed. Venetiis 1562, III: 156D-E, where Averroes expounds *Eth. Nic.* X, 9 1178b 33-1179a 8).

^f Averrois, *In Phys., Pro.*, ed. Venetiis 1562, IV: 1H-I: "declaratum est in scientia considerante in operationibus voluntariis quod esse hominis secundum ultimam perfectionem ipsius, et substantia eius perfecta est ipsum esse perfectum per scientiam speculatiuam: et ista dispositio est sibi foelicitas, et sempiterna vita. Et in hac scientia manifestum est quod praedicatio nominis hominis perfecti a scientia speculatiua, et non perfecti, siue non habentis aptitudinem quod perfici possit, est aequiuoca: sicut nomen hominis, quod praedicatur de homine uiuo, et de homine mortuo, siue praedicatio hominis de rationali, et lapideo" (cf. Hamesse 1974: 159, n.229). Cf. ps.-Boethius de Dacia, *Sup. An. Pr., Pro.*: f.31ra: "homo enim maxime dicitur 'homo' cum potest in suam propriam operationem, que est ratiocinari. Cum autem non potest non dicitur homo nisi equiuoce. Et hoc plane testatur Commentator supra principium octauae Phisicorum. Dicit enim quod 'homo' dicitur equiuoce de homine perfecto per scientias speculatiuas, et de homine non perfecto, sicut dicitur de homine picto et vero."

operationibus exercendis et in hoc apparet necessitas scientie ad cuius diuisionem breuiter accedamus.

Sciendum est autem quod Aristotiles in secundo *De anima*^a dicit secantur⁹ scientie quemadmodum et res de quibus sunt, quia scientia a scibili dicitur. Nunc autem cum non sit nisi triplex genus rerum, non erunt nisi tres scientie principales: quedam enim sunt abstracte a materia sensibili secundum rem et secundum¹⁰ esse et secundum rationem, ut sunt entia diuina et de tali est scientia methafisica; alia sunt entia abstracta a sensibilibus secundum rationem et considerationem¹¹ tantum et non secundum esse, et talia sunt mathematica entia, et de talibus entibus est scientia mathematica cuius sunt¹² partes quatuor, scilicet geometria, astronomia, arismetica, musica.

Aliud est genus entis quod non est abstractum a sensibilibus neque secundum esse, neque secundum rem, sed solum secundum considerationem et intellectum, quia intellectus facit vniuersalitem in talibus entibus et de talibus entibus est scientia phisica uel naturalis.^b

Item, sciendum quod sicut sunt quedam principales scientie, ut iste tres tantum, ita sunt alique alie aminiculatiue istis que non sunt eque principales; et iste due sunt, scilicet gramatica et logica. Iste enim due famulantur aliis sicut seruus domino. Vnde gramatica in hoc famulatur istis tribus tam methafisice, quam mathematice, quam naturali, quia quelibet istarum a ipsa sumit congruum, incongruum euitando;^c logica vero ministrat eis in hoc quod ab ipsa quelibet accipit modum sciendi. Omissa igitur gramatica, de logica ad presens est intentio.

Est igitur logica aliis modum sciendi preparans et instruens. Sciendum tamen, ut

^a Cf. *De an.* III, 8 431b 24-25 (cf. Hamesse 1974: 188, n.162).

^b Both the division of speculative sciences and of mathematics are rather traditional, cf. Henricus Brito, *Philosophia*: "Primo autem diuiditur scientia realis que dicitur principalis et habet diuidi in partem triplicem, scilicet in naturalem, mathematicam et diuinam. Et hec diuisio est ab Aristotele qui dicit quod triplex est negotium: naturale, mathematicum et diuinum [cf. Aristoteles, *Metaph.*, VI, 1, 1026a 18-19]. Et ista diuisio potest dupliciter accipi: scientia enim realis aut est de re coniuncta motui et materie et quantum ad rem et considerationem, sicut philosophia naturalis. Si autem sit de rebus coniunctis motui et materie secundum rem, tamen astractis secundum considerationem, sic sunt scientie mathematice, licet sint de subiecto ut scribitur primo *Posteriorum* [Aristoteles, *An. Post.*, I, 27, 87a 33-34]. Si autem sit de rebus abstractis a motu et materia secundum rem et considerationem, sic est methafisica. Et ex hoc patet quod mathematica scientia medium est ad naturalem et methafisica uel diuina (...) Videndum est ergo primo de diuisione mathematice philosophie. Iste autem diuiduntur penes res ex quibus sunt, scilicet penes diuisionem quantitatis: sola enim quantitas potest abstrahi a motu et materia. Aut ergo erit de quantitate continua, aut discreta (...) si sit de quantitate continua potest esse dupliciter: aut in re corruptibili et incorruptibili indifferenter, aut in incorruptibili tantum. Si primo modo sic est geometria, si secundo est astronomia. Si autem sit de quantitate discreta, hoc est dupliciter: aut de quantitate discreta simpliciter aut contracta. Primo modo est arismetica, secundo modo musica que est de numeris relatis ad sonum" (f.147vb; cf. Marmo 1990: 147-53).

^c Cf. Henricus Brito, *Philosophia*: "Cum enim dicit Aristotiles tres essentielles modos sciendi (naturalem scilicet, mathematicum et diuinum), in hoc innuit tres esse alios accidentales (scilicet gramaticum, logicum et rectoricum). Iste enim tres scientie adminiculatiue dicuntur et maxime gramatica eo quod non solum modum sciendi prebet tribus essentialibus modis philosophie, set etiam omnibus aliis scientiis et accidentalibus aliis duabus" (f.148va).

magis appareat necessitas logice, quod, sicut dicitur in tertio *De anima*,^a intelligens non solum¹³ alia a se <intelligit>, sed intelligit se intelligere et intelligit suum actum. Et ideo sic oportuit ipsum intellectum habere scientiam que ipsum dirigeret intelligendo alia a se, ut tres primas scientias, ita oportebit ipsum habere scientiam que ipsum dirigit in intelligendo suum actum: hec autem solum est logica. Logica enim solum dirigit intellectum in suis actibus. Ex hoc apparet necessitas logice et de quo sit logica tamquam de subiecto quia de ente uel actu rationis.^b

Et quia partes scientie debent contineri sub subiecto illius scientie et subiectum debet esse commune ad omnes; ideo sciendum quod omnes partes logice sunt de actu alicuius rationis. Propter quod sciendum est quod duplex est actus rationis:^c quidam indiuisibilibus et simplicibus intellectus et isti actui deseruit liber *Predicamentorum*, vbi determinatur de .x. primis generibus incomplexis. Alius est actus qui componit simplicia et ille est duplex: quia aut componit unum cum alio solum simpliciter, ut subiectum cum predicato, et tali actui deseruit liber *Peryermenias*, vbi determinatur de enuntiatione; aut componit unum compositum cum alio, vt vnam /f.13rb/ propositionem cum alia, ita quod est in processu ab vno ad aliud ut de premissis ad conclusionem, et isti processui deseruiunt libri noue logices, differenter tamen.

Quia iste processus aliquando frustratur <a> fine intento, scilicet conclusione, et isti processui deseruit liber *Elenchorum*; aut fit talis processus procedendo de vno ad aliud simpliciter, non includendo aliquam materiam et isti processui deseruit liber *Priorum*, vbi determinatur de sillogismo simpliciter; aut concernit¹⁴ aliquam materiam, et hoc dupliciter: aut concernit materiam necessariam, et sic est liber *Posteriorum*, vbi determinatur de sillogismo demonstratiuo qui procedit ex necessariis premissis ad conclusionem necessariam; aut concernit materiam probabilem et hoc tripliciter: quia aut materia est ita probabilis quod ut in pluribus finem suum attingit, ita quod generat opinionem, et sic est liber *Thopicorum* Aristotilis; aut generat aliquam [materiam] minorem notitiam¹⁵ ut solam suspicionem, et sic est *Rethorica* Aristotilis; aut generat aliquam minimam notitiam ut solam estimationem, et sic est *Poetria* Aristotilis, que nondum¹⁶ nobis translata est. Et sic patet quod *Rethorica* et *Poetria* Aristotilis de logica sunt, cum sint partes scientie topice. Et cum non sint plures processus actus rationis, non fuerunt plures libri principales quam isti sex.

Sciendum est vltius quod, sicut sunt quedam scientie principales, ita sunt quidam libri logice principales et minus principales; <et minus principales> sunt aminiculatiui, sicut liber *Thopicorum* Boetii et liber *Divisionum* eiusdem, et liber *Sex principiorum* et liber Porphirii, et sic de aliis.

Isti enim libri aminiculantur libris principalibus logice, quia enim Aristotiles in libro *Thopicorum* considerationes locales determinat et locum sub propria forma non

^a Cf. *De an.* III, 4 429b 5-6, 9-10; 430a 2 (cf. Hamesse 1974: 186, n.142).

^b Cf. Iacobus de Duaco, *Quest. sup. An. Post.*, I, q.7: f.148vb; and Anonymus Cordubensis, *Quest. sup. I Post., Pro.* and q.3, app.

^c Cf. Thomas Aquinas, *Exp. I Post.*, I, 1, ed. Leonina, I* 2: 5-7; Iacobus de Duaco, *Quest. sup. An. Post., Pro.*: f.148ra-b (quoted above, 4.1.2.a); Anonymus Cordubiensis, *Quest. sup. I Post., Pro.*

diffinierat, nec diuiserat, ideo Boetius ad maiorem illius libri euidenciam in suis *Thopicis* locum sub propria forma diffinit et diuidit. Liber autem *Diuisionum* valet indifferenter ad omnes libros logice, quia in quolibet inuenitur aliquid diffiniri et diuidi: ibi autem de diffinitione et diuisione sub propriis formis Boetius determinat.

Item, cum Aristotiles de .x. predicamentis determinat et de aliis sex transeat minus complete; ideo actor sex principiorum, videns incomplexionem, librum de illis sex predicamentis composuit.

Item, quia in eodem libro predicamentorum sepe de genere et specie et de aliis vniuersalibus fecerat mentionem Aristotiles et de illis sub propria forma non determinauit; ideo, hoc videns, Porphirius librum quem pre manibus habemus ad legendum composuit, scilicet librum de .v. vniuersalibus, qui sic incipit: "Cum sit necessarium Grisaori".

Et per hoc patet quid sit subiectum in hoc libro, quoniam vniuersale predicabile et commune ad quinque vniuersalia; quid causa efficiens, quid formalis, quid finalis, quid titulus et cui parti philosophie supponatur iste liber, istud satis patet per se.

[Explicit ista philosophia.]

Critical Apparatus

1. diuitiis] d'iduis (deriduis?) *ms.*
2. in] a *ms.*
3. in] a *ms.*
4. scientia] prudentia *ms.*
5. prudentia] scientia *ms.*
6. prudentia] scientia *ms.*
7. quod] sunt *add. et exp.*
8. sufficienter] sufficientia *ms.*
9. secantur] sequantur *ms.*
10. secundum] et s *add. et exp.*
11. considerationem] et *add. et exp.*
12. sunt] tres *add. et exp.*
13. solum] a se *add. et exp.*
14. concernit] concreuit *ms.*
15. notitiam] necessariam *ms.*
16. nondum] nundum *ms.*